

TỌA ĐÀM NHÂN SINH HẠNH PHÚC
(Giảng Giải Đệ Tử Quy)

Tập 28

Giám định: Lão pháp sư Tịnh Không

Chủ giảng: Thầy Thái Lễ Húc

Địa điểm: Học hội Tịnh tông Đài Nam, Đài Loan

Thời gian: 15/02/2005 - 23/02/2005

Viết dịch: Ban biên dịch Pháp Âm Tuyên Lưu

Xin chào mọi người buổi sáng! Hôm qua chúng ta bước vào chương thứ tư nói về “tín”. Cũng nói đến chữ tín là lời nói của con người, “phàm nói ra” phải “tín trước tiên”. “Tín” còn hàm chứa một ý nghĩa sâu sắc hơn, đó chính là tín nghĩa, là nghĩa vụ. Bốn phận làm người của một người không cần phải nói ra, nhưng luôn để ở trong lòng, không lúc nào dám quên. Cho nên, hôm qua chúng tôi cũng nhắc đến mối quan hệ cha con, rất nhiều người con hiếu cho dù đã rời xa mẹ 50 năm, trong khoảng thời gian xa cách đó họ vẫn không ngừng hy vọng tìm được mẹ, để có thể hết lòng phụng dưỡng. Vì vậy, sau này đích thực là trời cao không phụ người có lòng, Chu Thọ Xương thời nhà Tống đã thuận lợi tìm được mẹ mình. Hơn nữa không chỉ đón mẹ về phụng dưỡng, mà ngay cả em trai, em gái cùng mẹ khác cha, ông cũng đón về chăm sóc. Đây đều là người đọc sách lúc nào cũng để bốn phận ở trong lòng.

Lúc tôi ở Úc nghe cô Dương giảng về Đức Dục Cố Sự, hầu như mỗi lần đều là nước mắt đầm đìa. Đúng lúc đó ngồi bên cạnh tôi là một bạn người Hồng Kông, một bạn nam khá cao lớn. Tôi nghe giảng mà cứ rơi nước mắt, anh ấy thấy bộ dạng của tôi như vậy thì liền đưa khăn giấy cho tôi, sau đó không dám nhìn tôi, mà từ từ đẩy khăn giấy qua cho tôi. Cho nên tâm của anh ấy rất hòa nhã. Vì sao nước mắt của tôi cứ chảy mãi vậy? Bởi vì mỗi lần nghe, ví dụ như nghe được chuyện *Tử Lộ vác gạo*, khi Tử Lộ còn rất nghèo khổ, ông cũng tận tâm tận lực phụng dưỡng cha mẹ, phải đi hơn trăm dặm để mang gạo về. Trên đường gánh gạo về, ông không những không cảm thấy nặng, mà trong lòng còn cảm thấy rất bình thản, rất vui vẻ, bởi vì ông đang làm tròn bốn phận của người làm con. Sau này ông làm quan, giàu sang rồi, mỗi bữa ăn đều rất thịnh soạn, nhưng ông lại ăn không nổi. Người bên cạnh hỏi ông: “Thức ăn ngon như vậy tại sao ngài lại ăn không nổi vậy?” Tử Lộ trả lời: “Cha mẹ ta đã không còn nữa, cha mẹ không thể cùng ta hưởng dụng, bữa cơm này không thể sánh bằng cơm lúc trước ta giúp cha

mẹ vác gạo hơn trăm dặm mang về. Cơm đó ăn vào mới ngon, mới an vui.” Cho nên từng câu chuyện của thánh hiền, khiến tôi cảm nhận được điều gì mới là hương vị thực sự của việc làm người. Cho nên tôi ngồi nghe, mà trong lòng luôn gào thét, làm người phải như vậy mới vui sướng.

Cho nên rất nhiều bạn bè cũng thảo luận với tôi, làm sao để học tập lời dạy bảo của thánh hiền. Thực ra, học tập lời dạy bảo của thánh hiền, quan trọng nhất là phải học điều gì? Phải học chỗ giữ tâm của thánh hiền, phải học sự dụng tâm của thánh hiền. Giữ tâm của thánh hiền chính là không lúc nào dám quên “hiếu, đễ, trung, tín, lễ, nghĩa, liêm, sỉ”, luôn luôn đề khởi được khi kết giao với người khác. Khi họ luôn đề khởi đức hạnh thì những thói quen xấu của họ tự nhiên sẽ dần dần không còn thấy nữa, sẽ từ từ mất đi. Cho nên chúng ta học thuộc Đệ Tử Quy, cũng là luôn luôn lấy tâm hạnh của thánh hiền để tự mình quán chiếu, tự mình nhắc nhở, tin rằng “thời hạn dài, gắng chăm chỉ, công phu đủ, tắc liền thông”. Khi một người thực sự dùng tâm ý và hành vi của thánh hiền để làm việc thì chắc chắn người đó mỗi ngày đều được pháp hỷ sung mãn.

Cho nên nhắc đến “tín”, là bởi vì đó là nghĩa vụ, đó là bổn phận. Hôm qua chúng ta cũng nhắc đến đạo nghĩa, ân nghĩa trong mối quan hệ vua tôi. Về phương diện làm bề tôi, hôm qua chúng ta cũng đã nhắc đến không nên làm việc theo cảm tính, mà nên dùng lý trí để bàn bạc, trao đổi với lãnh đạo. Cho nên, thực ra giữa người với người tại sao lại có xung đột? Đa số là do khoảng cách xa, thiếu sự trao đổi. Thiếu sự trao đổi lâu ngày thì rất dễ sinh ra đối lập, rất dễ mâu thuẫn, sau đó là xung đột. Vì vậy, làm người lãnh đạo cũng nên mở rộng cánh cửa thảo luận, có thể có sự rộng lượng tiếp nhận lời khuyên can của cấp dưới. Mà cấp dưới cũng nên có trách nhiệm khuyên can cấp trên.

Thưa các bạn, bạn có dám khuyên cấp trên của mình không? Tôi cũng từng nghe một số bạn bè nói rằng: “Không dám!” Thậm chí họ nói có đến hai, ba người cấp trên trong một đơn vị thì rốt cuộc nên theo ai đây? Theo đúng người, thì sau này có thể thế nào? Sẽ được thăng quan tiến chức vùn vụt. Nếu dùng tâm này để làm việc cho cấp trên thì ngày tháng trôi qua có dễ chịu không? Mỗi ngày phải quan sát sắc mặt lời nói, phải nịnh hót, a dua, mệt chết đi được! Nếu đặt cược cả vào đó mà không được thăng chức thì phải làm sao? Vậy thì không phải họ sẽ giậm chân đấm ngực [tức tối] hay sao? Cho nên có câu là “một triều vua, một triều thần”, khi chúng ta chỉ vì công danh của chính mình mà nịnh bợ cấp trên, như vậy thực sự là rất mệt mỏi. Nếu như bạn nịnh hót, a dua mà kết quả vị cấp trên này thực sự được thăng chức, bạn cũng được thăng chức cùng với ông ấy,

chẳng lẽ cuộc đời đã tốt đẹp rồi sao? Chưa chắc. Vị cấp trên mà phải nịnh bợ, a dua, thì sự nghiệp của ông ấy thực sự có thể không ngừng thăng tiến không? Không thể. Bởi vì một vị cấp trên thích nịnh bợ, a dua thì trí tuệ của ông ấy, tầm nhìn về cuộc đời của ông ấy sẽ có giới hạn. Đến lúc đó chắc chắn sẽ như thế nào? Xuất hiện một số vấn đề thì ông ấy sẽ bị giáng chức. Cho nên chúng ta thấy xã hội ngày nay có rất nhiều người làm chức lớn, có thể chỉ hai tháng hoặc năm tháng thì chức quyền đã thế nào? Bị mất chức. Tới lúc đó tuy bạn đặt cược đúng chỗ, nhưng vẫn mất hết chẳng còn gì.

Rốt cuộc chúng ta phải đặt nỗ lực, dụng tâm ở chỗ nào? Đặc biệt là công chức nhà nước, chúng ta thực sự cần phải làm theo điều gì? Làm theo bản phận của chúng ta, cần phải theo nhu cầu của nhân dân. Như vậy, bạn mới có thể thăng tiến khuyên can cấp trên. Mà cũng do bạn đã làm tròn bổn phận của mình, phục vụ cho nhân dân nên năng lực của bạn cũng ngày càng nâng cao. Khi bạn có năng lực thực sự, một vị chủ quản tốt vừa được thăng chức thì họ sẽ dùng ai? Đương nhiên sẽ dùng người thực sự có thể làm việc, có thể tin nhiệm được. Đến lúc đó, bạn không cầu cơ hội thì cơ hội cũng tự nhiên đến bên cạnh bạn. Cho nên nếu cuộc đời có thể tuân theo quy luật tự nhiên thì bạn sẽ có thể nước chảy thành sông, bạn cũng không phải sống trong sự suy tính thiệt hơn. Cho nên đây là bổn phận của bề tôi nên làm tròn mà không mong cầu đền đáp, khuyên gián lãnh đạo của mình.

Hơn mười năm trước, chúng ta có xuất hiện khủng hoảng kinh tế ở Đông Nam Á, rất nhiều quốc gia đều đối mặt với thách thức rất lớn, hầu như rất nhiều vấn đề tài chính đều bị đổ vỡ. Lúc đó ở Hàn Quốc xuất hiện một sự kiện, có một công ty sắp phá sản, nhân viên của công ty mang tiền của mình đến nói với lãnh đạo công ty là: “Công ty chúng ta không thể phá sản được, số tiền này của chúng tôi, trước tiên ông hãy cầm lấy mà dùng.” Đây thực sự là đạo nghĩa, tình nghĩa giữa lãnh đạo và người bị lãnh đạo. Cảnh tượng như vậy có thể nhìn thấy ở người Trung Quốc chúng ta không? Có thể hay không? Phải có niềm tin. Ở Hàn Quốc chúng ta đã nhìn thấy được, xin hỏi người Hàn Quốc học theo ai vậy? Đúng vậy! Hiện nay Hàn Quốc học văn hóa Trung Quốc thực sự rất vững chắc, từ tiểu học đến đại học đều có chương trình dạy học văn hóa Nho gia xuyên suốt. Hơn nữa, toàn thể người Hàn Quốc đều xem việc có thể học tập văn hóa Nho gia là niềm vinh dự, là niềm tự hào. Vì vậy chúng ta phải thực sự xem hiểu được báu vật này của tổ tiên, nếu không thì bản lĩnh của lão tổ tiên thực sự là được nước láng giềng

bên cạnh phát dương quang đại. Như vậy, phận làm con cháu như chúng ta sẽ chưa làm tròn bổn phận.

Thứ hai là quan hệ vua tôi, tiếp theo chúng ta xem quan hệ vợ chồng trong ngũ luân. Vậy thì giữa vợ chồng đương nhiên cũng phải nói lời phải giữ lấy lời. Nếu giữa vợ chồng nói không giữ lời thì sẽ xảy ra tình huống gì? Có thể sẽ nghi kỵ lẫn nhau, trong lời nói sẽ có sự chỉ trích, mỉa mai lẫn nhau. Như vậy, mỗi ngày còn phải chung sống sớm tối, quan hệ sẽ rất nguy hiểm, vì vậy cũng nên nói lời phải giữ lấy lời. Hiện nay nghe nói giữa vợ chồng đều có bí mật riêng, đều có quỹ riêng. Khi chúng ta đều có bí mật, đều có tiền cất riêng, đều không để cho đối phương biết tình hình của chúng ta. Khi chúng ta dùng tâm hư vọng, tâm không chân thành như vậy, đối phương có thể cảm nhận được không? Có thể [cảm nhận] được không? Có thể. Cho nên con người thường đang làm những chuyện lừa mình dối người, thực ra như vậy trong lòng sẽ không an ổn, cho dù bạn thực sự giữ lại một số tiền bên mình, nhưng mỗi ngày tâm của bạn vẫn phải phập phồng lo sợ. Như vậy có khi giữ được tiền thì thân thể có thể sẽ như thế nào? Mỗi ngày đều lo lắng chuyện này chuyện nọ, khiến cho thân thể bị bệnh. Vì vậy, trị gia nên giữ một thái độ, trị gia không có bí mật, thẳng thắn vô tư, như vậy là tốt nhất!

Mỗi lần mẹ tôi lĩnh lương đều đưa hết cho ba tôi, vì vậy trong gia đình tôi, ba tôi là người nắm giữ quyền quản lý kinh tế, trước đến giờ mẹ tôi không bao giờ hỏi đến chuyện tiền bạc. Mẹ tôi càng tín nhiệm thì ba tôi sẽ như thế nào? Làm trâu, làm ngựa cũng bằng lòng. Thực sự người thật lòng tín nhiệm người khác thì họ luôn luôn được ung dung, thoải mái. Mẹ tôi không quản lý tiền bạc, mẹ tôi cũng không biết đi xe đạp, vì vậy mỗi lần cần đi đâu thì mẹ sẽ nói với ba tôi: “Cái gì em cũng không biết, thật ngốc!” Thế là ba tôi sẽ phục vụ như thế nào? Rất vui vẻ, rất có cảm giác thành tựu. Sau này tôi biết lái xe thì trở thành tôi cũng phục vụ cho mẹ. Cho nên con người không cần quá thông minh lanh lợi, chuyện gì bạn cũng quản đến cùng thì sẽ làm cho người khác ở trước bạn đều cảm thấy thật không có năng lực, sau cùng thì bạn sẽ mệt mỏi chết mất, làm mệt muốn chết, mà còn bị người ta chê bai thậm tệ. Vì vậy sự thông minh lanh lợi của một người phải thu vào bên trong, không nên lấy sự thông minh lanh lợi của mình để chèn ép người khác, cho nên đây cũng là cần đạo trung dung.

Trong lời nói thì cần phải nói lời phải giữ lấy lời. Giữa vợ chồng, trong tâm của mỗi người nhất định phải cảm ơn ân đức của đối phương, cảm ơn đối phương đã cùng mình đi hết hơn nửa cuộc đời này. Phái nam chúng ta nhất định phải luôn nhớ rằng, bởi vì người vợ đã giúp chúng ta làm một việc trọng đại, đó là chuyện

gì? Sinh con nối dõi, gia tộc của chúng ta mới được tiếp nối. Chỉ riêng ân đức này thôi cũng không thể báo đáp được. Bởi vì chúng ta không làm được, có đúng không? Vì vậy “ân phải báo, oán phải quên”, khi giữa vợ chồng luôn nghĩ đến sự cống hiến của đối phương, ân đức của đối phương thì sẽ buông xuống được những xung đột khó tránh khỏi. Trong tâm luôn nhớ ơn thì khi nhìn thấy đối phương trong lòng sẽ vui vẻ, như vậy thì đâu thể nào không chung sống tốt được? Khi vợ chồng chung sống hạnh phúc thì cuộc sống mỗi ngày của bạn đều hòa thuận vui vẻ.

Vào thời nhà Hán, Hán Quang Vũ Đế có một bề tôi tên là Tống Hoảng, làm người vô cùng thanh bạch, liêm khiết, làm việc rất có trách nhiệm. Thời đó Tống Hoảng làm chức Tư Không, cũng chính là phụ trách quản lý các công trình xây dựng, cũng là một chức vị rất quan trọng của quốc gia. Lúc đó, công chúa Hồ Dương - chị của Quang Vũ Đế vừa thành quả phụ, chồng vừa qua đời. Hán Quang Vũ Đế bàn với chị của ông, muốn tìm giúp cho chị một người chồng và cũng mong muốn chọn được từ trong số các quan đại thần. Sau đó ông hỏi chị của ông: “Trong tất cả các đại thần, chị yêu thích ai nhất?” Công chúa Hồ Dương lập tức trả lời: “Tống Hoảng phong thái phi phạm, rất có đức hạnh.” Quang Vũ Đế vừa nghe thì biết. Thế là Quang Vũ Đế liền cho tìm Tống Hoảng đến, và nói với Tống Hoảng: “Nhân tình thông thường hay nói rằng giàu đổi bạn”, nghĩa là một người vừa giàu có thì sẽ đổi bạn bè, một người khi đã giàu sang thì sẽ đổi vợ, hình như nhân tình thế thái hiện nay có xu hướng như vậy. Vua thăm dò ý của Tống Hoảng, xem ông có bằng lòng lấy chị gái của mình không.

Thưa các bạn! Nếu lấy chị của vua thì sẽ trở thành gì? Hoàng thân quốc thích, trong phút chốc từ bề tôi liền trở thành thế nào? Trở thành quý tộc, rất nhiều người mơ ước có được cơ hội này. Tống Hoảng biết được ý của Hoàng thượng, lập tức nói với Hoàng thượng hai câu: “Bạn bè lúc nghèo hèn không thể quên, người vợ thuở tào khang không thể bỏ.” Ý nghĩa câu này là, trong khi chúng ta đang khốn đốn, bần cùng, trong quá trình cuộc đời phấn đấu, có rất nhiều bạn bè giúp đỡ, thì khi chúng ta thực sự có sự phát triển, tuyệt đối không được quên những người bạn này. “Người vợ thuở tào khang”, tào khang là chỉ phần cám gạo rất thô, nghĩa là người vợ ban đầu đã cùng ta gánh vác nặng nhọc tạo dựng sự nghiệp, không được bỏ người vợ này.

Tống Hoảng nói chuyện rất có học vấn, nếu như vua hỏi: “Khanh có ý muốn cưới chị của trẫm không?”, nếu ông ngay lập tức nói với vua: “Người vợ thuở tào khang không thể bỏ, hoàng thượng không biết sao?” Vậy thì hoàng đế

sẽ như thế nào? “Sao chẳng nể mặt trẫm vậy?” Vì vậy, Tống Hoàng nói chuyện từng bước một, trước tiên ông nói bạn bè lúc nghèo hèn không thể quên, còn phải dừng lại một chút, hoàng đế muốn nói: “Đúng rồi, đời người vẫn nên xem trọng tình nghĩa.” Tiếp theo, ông nói người vợ thuở nghèo đói không thể bỏ được. Như vậy thì hoàng đế sẽ như thế nào? Sẽ không làm khó ông. Vì vậy nói chuyện phải có nghệ thuật, thứ tự trước sau rất quan trọng. Giống như bạn muốn khuyên một người bạn, bạn có thể vừa gặp mặt liền nói: “Hôm nay tôi sẽ nói một khuyết điểm của anh” thì họ nhất định sẽ ghen lời. Bạn nên nói với họ, gần đây họ có những điều nào tốt, nói ra một, hai điều tốt của họ, rồi sau đó mới nói đến điều nên cải thiện, như vậy chính là thứ tự nói chuyện, chúng ta cũng phải tùy thuận nhân tình, gọi là “thông đạt nhân tình thì đều là văn chương”.

Tống Hoàng đã từ chối hoàng đế, từ chối công chúa Hồ Dương, tình nghĩa như vậy, khí tiết như vậy, không chỉ ảnh hưởng đến gia đình của ông, mà còn ảnh hưởng đến văn võ bá quan của cả triều đình, thậm chí còn ảnh hưởng đến người đọc sách của hơn ngàn năm sau. Người đọc sách có thể đang đọc sách, gần đây càng lúc càng giàu sang, vốn còn nghĩ muốn đổi vợ, đột nhiên đọc được [câu chuyện này] thì sẽ như thế nào? Thu liễm một chút. Bởi vì chánh khí bừng bừng này có thể đứng sừng sững giữa đất trời. Tôi cũng tin rằng sau khi Tống Hoàng từ chối chuyện này, có lẽ trong khoảng thời gian rất dài, tất cả văn võ bá quan của triều đình tuyệt đối không dám bỏ vợ của mình. Vì vậy, thái độ của người đọc sách là: “Cử chỉ thì đời đời làm khuôn phép cho thiên hạ, việc làm thì đời đời làm mẫu mực cho thiên hạ, lời nói thì đời đời là chuẩn mực cho thiên hạ”, tùy thời luôn giữ “học vi nhân sư, hành vi thế phạm”. Cho nên, việc làm của ông mới có thể ảnh hưởng đến phong khí của xã hội. Chúng ta cũng phải học tập theo tâm ý này của Tống Hoàng, từng lời nói việc làm, từng cử chỉ hành động của chúng ta đều phải kỳ vọng trở thành tấm gương tốt cho người nhà, cho xã hội. Đây là tín nghĩa cần phải giữ, đạo nghĩa cần phải giữ giữa vợ chồng với nhau.

Quan hệ thứ tư trong ngũ luân là “anh nhường, em kính”. Giữa anh em cũng phải “nói lời phải giữ lấy lời”. Nếu như anh em nói mà không giữ lời thì bầu không khí trong gia đình có thể xảy ra vấn đề, thậm chí nói không chừng sẽ xảy ra xung đột. Anh em cũng phải có tình nghĩa, ân nghĩa, nên cố gắng đoàn kết cùng nhau, như vậy mới có thể khiến cho cha mẹ yên tâm, gọi là: “Anh thương em, em kính anh, anh em thuận, hiếu trong đó.” “Anh nhường, em kính”, trong ấn tượng của tôi, ba tôi cũng không nói với chúng tôi là: “Con phải hết lòng thương yêu chị của con.”; tôi cũng chưa từng nghe cha tôi nói với chị tôi: “Con phải chăm

sóc em của con.”, chưa từng nghe qua. Chủ yếu là bản thân cha mẹ đã làm cho chúng tôi thấy, diễn cho chúng tôi xem, có câu là “thân giáo thì nghe theo, ngôn giáo thì tranh cãi”. Bản thân mình làm được rồi thì con cái của bạn sẽ rất tự nhiên làm theo một cách vui vẻ. Nhưng nếu không làm, mà chỉ là lời nói, chỉ dạy bằng miệng, có thể con cái nghe lâu rồi thì chúng sẽ cho là không đúng, đến sau cùng chúng sẽ cãi lại bạn, đó là tranh cãi!

Chúng ta xem thử hiện nay rất nhiều anh em đưa nhau ra tòa án, vì tài sản mà kiện cáo lẫn nhau. Chu Tử Trị Gia Cách Ngôn có nói “trong nhà cấm tranh tụng”. Trong một gia đình, một gia tộc vô cùng cấm kỵ điều gì? Kiện tụng, người thân kiện cáo nhau. Chúng ta nói “tình người, phép nước”, cũng cần phải quan tâm đến tình người. Vì mất đi tình người thì sẽ bất hòa, bất hòa thì gia đình không thể hưng vượng. Vì vậy, trong gia đình cấm tranh tụng. Khi trong gia đình vì tài sản mà kiện cáo lẫn nhau thì tài sản này bảo đảm không giữ lại được. Hơn nữa, khi giữa anh chị em xảy ra xung đột thì đã làm ra điều gì cho thế hệ sau? Tấm gương không tốt, cho nên tướng suy bại của gia tộc này đã hiện ra. Bởi vậy mới nhắc nhở chúng ta rằng: “Trong nhà cấm tranh tụng, tranh tụng ắt kết cục xấu.”

Vào thời nhà Minh, có một cô gái họ Trần. Cha mẹ cô qua đời khá sớm, lúc đó cô còn có hai người em trai, một đứa mới sáu tuổi, một đứa mới năm tuổi, cô lại đến tuổi lấy chồng, cha mẹ có để lại một số tài sản. Tất cả người thân luôn dòm ngó tài sản của nhà cô. Vậy phải làm thế nào? Đời người luôn luôn phải lựa chọn, việc lựa chọn phải dựa vào trí tuệ. Nếu như cô lấy chồng thì ai sẽ chăm sóc cho hai em? Vì vậy cô hạ quyết tâm, hiện tại nhất định một lòng một dạ chăm sóc hai em thật tốt.

Cô cũng biết những họ hàng thân thích đó đều luôn chú ý đến tài sản nhà cô. Cho nên một hôm cô mang rất nhiều nến ra thắp sáng hết nhà, sau đó còn nấu rất nhiều món ăn bày trên bàn. Bởi vì cô biết những người thân này thường hay đi qua đi lại trước nhà cô, cô bày tiệc rượu ngon xong rồi đích thân ra ngoài mời những người họ hàng này vào nhà: “Dạ, mời [mọi người] vào nhà con ngồi, mời [mọi người] vào nhà con dùng cơm.” Họ vốn muốn đến xem thử có chỗ nào để ra tay không, kết quả cô gái họ Trần này lại chủ động mời họ vào ăn cơm. Họ cảm thấy rất xấu hổ nên nói với cô: “Chúng ta vừa đi ngang qua đây thì hết nến, cho nên định đến nhà con mượn một ít.” Tất cả đều được mời vào, cùng nhau ăn cơm. Kết quả mọi người đều xấu hổ, cũng không dám nhìn nhau. Thế là từ ngày hôm đó trở đi, những người họ hàng này không còn đến nhà cô dòm ngó nữa. Thứ nhất là cô rất độ lượng, cô không trực tiếp xung đột bằng lời nói với những

người họ hàng này. Cũng bởi vì thái độ này của cô, đã đánh thức tâm hổ thẹn của họ hàng; thứ hai, những người họ hàng đó cũng sâu sắc cảm nhận được rằng, cô đã quyết tâm phải cố gắng nuôi nấng em trai của cô trưởng thành. Sau này, hai người em trai của cô cũng rất thuận lợi có gia nghiệp, có sự nghiệp. Lúc cô 45 tuổi mới đi lấy chồng, cả đời không sanh con cái. Khi về già, hai người em trai của cô cũng rất tự nhiên mà đón chị gái về nhà phụng dưỡng.

Thời xưa những người làm anh, làm chị đối với em của mình đều giữ tình nghĩa như vậy, đạo nghĩa như vậy. Vì vậy chúng ta làm anh, làm chị cũng nên noi theo. Thực ra khi con người thường hay tính toán được mất, ví dụ nói tôi chăm sóc cho em tôi nhiều hơn thì bản thân tôi có bị thiệt thòi không. Khi con người hay so đo tính toán chuyện này chuyện nọ thì cuộc đời sẽ không được yên ổn thoải mái. Do đó, khi anh chị em gặp khó khăn thì phải hết lòng giúp đỡ mới đúng.

Ở Thâm Quyển chúng tôi có một cô giáo, em gái của chồng cô đi làm ở Hawaii, cuộc sống ở Hawaii rất khó khăn. Chồng của cô liền nói với cô: “Anh muốn gửi tất cả số tiền tích góp trong hai, ba năm nay của vợ chồng mình cho em gái anh, bởi vì em ấy ở bên đó rất khó khăn.” Nếu chồng bạn nói như vậy thì bạn phải trả lời như thế nào? Khi đó bạn nên nghĩ đến “lượng lớn phước lớn”, lúc đó bạn nên nghĩ đến “quân tử thành tựu việc tốt đẹp của người”, bạn phải thành toàn tâm để này của chồng mình, thành toàn tâm thương yêu em gái, hơn nữa cũng là thành toàn tâm hiếu của chồng. Bởi vì cha mẹ nhìn thấy anh trai chăm sóc em gái như vậy thì trong lòng họ sẽ yên tâm biết bao. Người vợ lập tức trả lời: “Anh làm như vậy em rất khâm phục và cũng rất vui, em sẽ đi chuyển tiền giúp anh.” Khi vợ chồng giúp đỡ nhau như vậy, tin rằng tình nghĩa họ dành cho nhau càng ngày càng sâu đậm. Tuy chúng ta bỏ ra một số tiền, nhưng lại có được sự hòa thuận vui vẻ cho gia đình. Tục ngữ nói: “Gia hòa vạn sự hưng”, đã vạn sự hưng rồi thì còn sợ sau này không có tiền sao? Vì vậy, đời người phải làm tròn nghĩa vụ, đời người cần phải nhìn xa, không nên lúc nào cũng so đo. Đây là đạo nghĩa giữa anh chị em.

Chúng ta xem, quan hệ thứ năm là “bạn bè có thành tín”. Bạn bè không chỉ nói lời phải giữ lấy lời, mà còn phải có tín nghĩa và có nghĩa vụ của bạn bè. Vào thời nhà Hán, có hai người đọc sách tên là Trương Thiệu và Phạm Thúc, hai người cùng học tập ở Thái Học, tình nghĩa rất tốt. Sau đó, mỗi người trở về quê hương của mình, hẹn nhau vào ngày này hai năm sau thì Phạm Thúc sẽ đến thăm Trương Thiệu. Hai năm trôi qua, Trương Thiệu nói với mẹ của ông: “Bạn con hôm nay

sẽ đến nhà.” Mẹ ông liền nói: “Cuộc hẹn của hai năm trước, mẹ nghĩ có lẽ bạn con đã quên rồi. Hơn nữa, hai nhà lại cách xa ngàn dặm như vậy.” Trương Thiệu liền nói: “Người bạn này của con vô cùng giữ chữ tín, anh ấy nhất định sẽ đến.” Vì vậy, mẹ của ông cũng bắt đầu chuẩn bị một vài món ăn thịnh soạn. Đúng như dự đoán, Phạm Thức đã đến nhà của Trương Thiệu làm khách đúng hẹn. Đương nhiên thì “người gặp tri kỷ, ngàn ly cũng ít”, tình nghĩa của họ cũng theo ngày tháng mà càng thêm sâu đậm hơn.

Sau đó Phạm Thức bị bệnh khó qua khỏi, Phạm Thức dặn dò vợ mình: “Nhất định phải đi tìm Trương Thiệu và nói với anh ấy là tôi sắp không qua khỏi, mời anh ấy đến tiễn tôi.” Sau đó liền mau chóng đi báo tin cho Trương Thiệu, bởi vì thời gian quá cấp bách, Trương Thiệu vừa nghe được tin liền nhanh chóng đến quê của Phạm Thức. Bởi vì đã sắp đến giờ an táng, mà Trương Thiệu vẫn chưa đến, những người làm công việc mai táng đang đo đạc tính toán nhưng đo thế nào cũng không chuẩn, không cách nào hạ quan tài xuống được, cứ kéo dài thời gian. Kết quả đột nhiên Trương Thiệu đến thì lập tức việc đo đạc thế nào? Liền chuẩn. Trương Thiệu tự mình an táng Phạm Thức. Vì sao Phạm Thức phải cho gọi Trương Thiệu đến giúp ông lo việc hậu sự? Vì ông vô cùng tín nhiệm bạn mình, hơn nữa ông hiểu rất rõ Trương Thiệu không những sẽ làm tốt việc hậu sự của ông, mà chắc chắn cũng sẽ chăm sóc vợ con của ông. Cho nên tình nghĩa bạn bè thời xưa là như vậy, sau khi chúng tôi nghe xong cũng hết sức cảm động.

Thời xưa có một người đọc sách khác tên là Chu Huy, khi Chu Huy học ở Thái Học thì gặp một người bạn tên là Trương Kham, hai người học cùng với nhau nhưng không thường xuyên nói chuyện. Trương Kham luôn quan sát con người Chu Huy như thế nào, sau đó bị cảm động bởi đức hạnh từ lời nói và việc làm của Chu Huy, cảm thấy ông là một người rất đáng tín nhiệm. Một hôm, Trương Kham nói với Chu Huy: “Tôi muốn phó thác vợ con của tôi cho ông chăm sóc.” Ông nói ra những lời như vậy là vì vô cùng tín nhiệm Chu Huy. Nhưng Chu Huy không nói lời nào, bởi vì bình thường cũng không có giao tình quá sâu, nên không nói lời nào. Sau đó có thể là tự bản thân của Trương Kham hiểu rõ thời gian của mình còn lại không nhiều, không bao lâu sau thì ông qua đời. Chu Huy nghe được tin này, liền dắt con trai đến nhà của Trương Kham, tặng cho họ rất nhiều đồ ăn, rất nhiều quần áo để mặc. Con trai ông thấy khó hiểu, liền nói với cha: “Thưa cha! Trước giờ cha chưa từng qua lại với người này, vì sao sau khi ông ấy chết cha lại giúp đỡ ông ấy nhiều như vậy?”, con trai ông có thắc mắc này. Kết quả Chu Huy liền nói: “Trước đây, Trương Kham có nói muốn phó thác vợ

con của ông ấy cho cha, ông ấy có thể nhờ cha như vậy, chứng tỏ ông ấy rất tin tưởng cha, ông ấy đã xem cha như tri kỷ, vì vậy trong lòng cha cũng đã xem ông ấy là bạn bè.” Người xưa họ không muốn làm trái tâm niệm của mình. Nếu như họ làm trái tâm niệm của họ thì lương tâm của họ sẽ bất an. Mặc dù không có giao tình sâu đậm lắm, nhưng cuối cùng đã xem Trương Kham như bạn bè, vậy ông sẽ làm tròn nghĩa vụ của một người bạn.

Cho nên giữa bạn bè với nhau có những nghĩa vụ nào nên làm tròn? Thứ nhất, đương nhiên là phải khuyên nhủ lẫn nhau, gọi là “cùng khuyên thiện, cùng lập đức, lỗi không ngăn, đôi bên khuyết”. Nếu bạn bè có lỗi mà chúng ta không khuyên nhủ, như vậy thì chưa làm tròn trách nhiệm của bạn bè. Cho nên, thứ nhất là khuyên can, thứ hai là phải quan tâm, thứ ba là phải khen ngợi lẫn nhau. “Nói việc thiện, tức là thiện, người biết được, càng gắng hơn.” Thứ tư không nói chuyện xấu trong nhà người, không được đem một số chuyện không hay trong nhà bạn bè nói ra ngoài, vì làm như vậy là không có đạo nghĩa. Cuối cùng là phải có đạo nghĩa chia sẻ tài vật. Trong bài giảng, chúng ta đã nói rất nhiều về việc khuyên can. Vì sao vậy? Bởi vì xã hội ngày nay khá phức tạp, cho nên con người chỉ có một cặp mắt nên không thể để ý hết được mọi phương diện. Thế nên cha mẹ, con cái rất cần, lãnh đạo, cấp dưới cũng rất cần sự nhắc nhở của vợ, của anh em, của bạn bè. Bởi vì con người được nhắc nhở thì mới có thể hiểu được càng nhiều đạo lý hơn. Thứ nhất, chúng ta phải biết tiếp nhận lời khuyên của người khác; thứ hai, cũng cần phải biết khuyên nhủ người thân bạn bè như thế nào, cho nên mới nói đến chủ đề này tương đối nhiều.

Tiếp theo là quan tâm. Trên thực tế, chúng ta cũng cần phải thực hành quan tâm người khác mọi lúc mọi nơi. Chúng ta không thể dạy con cái rằng: “Bạn bè và người thân thì con mới cần quan tâm, người khác thì không cần.” Dạy con cái như vậy có đúng không? Con người chỉ có một trái tim, làm sao có thể chia trái tim làm hai để dùng được? Khi chúng lạnh nhạt đối với người lạ thì liệu chúng có nhớ ơn của người thân hay không? Rất khó! Vì vậy, khi chúng đều có tâm quan tâm đối với tất cả mọi người, thì đối với cha mẹ, anh em gần chúng nhất, lý nào chúng lại không quan tâm. Cho nên, ví dụ nói chúng ta thường nhắc nhở con cái, gặp những người đi đứng khó khăn thì càng phải nên cung kính. Bởi vì tâm lý của họ, bởi vì cuộc đời của họ đã có chút không may mắn, nếu chúng ta dùng ánh mắt khác lạ nhìn họ thì sẽ khiến cho họ càng không được thoải mái. Cho nên từ chi tiết nhỏ xíu này nuôi dưỡng tâm nhân từ cho con cái. Ví dụ như khi đi xe buýt, chỉ cần có người già yếu, phụ nữ, trẻ em lên xe thì chúng ta lập tức dắt con

mình đứng lên nhường chỗ ngồi, đây là nuôi dưỡng tâm cảnh quan tâm người khác của con cái.

Quan tâm bạn bè, không phải chỉ quan tâm một mình họ mà thôi, mà còn phải yêu thương luôn cả những người thân của họ. Cho nên khi bạn kính cha họ, bạn kính trọng cha mẹ của bạn bè thì họ sẽ rất vui, thậm chí anh chị em của họ cũng rất vui, như vậy bạn mới có thể qua lại tốt với gia đình và gia tộc của bạn bè, cho nên gọi là “yêu ai yêu cả đường đi”. Thường chúng ta gọi điện thoại, cũng hai, ba tháng chưa liên lạc với nhau, bạn hỏi bạn bè qua điện thoại là: “Mẹ của bạn có khỏe không? Ba của bạn gần đây có khỏe không?” Tuy là một câu hỏi thăm đơn giản nhưng cũng sẽ khiến cho tâm của đối phương cảm thấy như thế nào? Rất ấm áp. Mà hiện tại chúng ta lại học Đệ Tử Quy, bạn không chỉ có thể quan tâm đến cha mẹ của bạn bè, mà quan trọng hơn là còn có thể quan tâm đến việc giáo dục con cái của họ. Hiện nay hầu hết các gia đình, đa phần đều rất đau đầu về việc giáo dục con cái. Cho nên, chúng tôi trong quá trình thúc đẩy công tác giáo dục hơn một năm nay, rất nhiều gia đình đều nhận được phương pháp, sự chuyển biến trong gia đình tương đối lớn.

Có một cô, lúc tôi đang giảng ở Thâm Quyển thì cả nhà cô, gồm chồng cô và bốn đứa con cùng đến nghe. Con của cô cũng đã mười mấy tuổi rồi, đang học trung học cơ sở, trung học phổ thông, cùng nhau tới nghe. Kết quả khá thú vị, đúng lúc này giữa vợ chồng của cô ấy có chút không vui. Sau khi học xong, cô ấy nói với tôi, vốn là cô ấy luôn thấy chồng mình sai, nhưng sau khi nghe giảng xong thì biết được mấu chốt, tâm pháp của Nho gia chúng ta là “làm việc không thành, quay lại xét mình”. Cho nên, một niệm này là cô ấy quay lại xét mình, cảm thấy bản thân mình làm chưa đủ tốt, nên không có tư cách để chê chồng mình. Đối với con cái cũng như vậy, trước đây vốn là luôn nhìn thấy con cái chỗ này không tốt, chỗ kia không tốt, bây giờ cô sẽ nghĩ: “Có phải là mình làm gương chưa đến nơi đến chốn hay không?” Ý niệm của cô vừa chuyển thì chướng ngại tự nhiên tiêu trừ. Vì vậy, chúng ta muốn quan tâm bạn bè, tiến thêm một bước nữa là quan tâm gia đình của họ, quan tâm cuộc sống của họ.

Tiếp theo là phải khen ngợi lẫn nhau, khẳng định lẫn nhau. Bởi vì trong hành trình cuộc đời của chúng ta thì tâm trạng thường cũng có lúc này lúc khác, lúc này rất cần sự ủng hộ và an ủi của bạn bè. Lại có một câu nói là: “Văn nhân thường coi thường nhau”, tại sao văn nhân thường coi thường nhau? Là vì tăng trưởng sự ngạo mạn, thậm chí là vì có tâm đồ kỵ. Vậy chúng ta suy ngẫm xem, khi người văn nhân này, người đọc sách này sanh khởi ngạo mạn đối với người

khác, cảm thấy học vấn của mình, văn chương của mình rất tốt, còn của người khác rất kém. Khi họ khởi lên suy nghĩ này thì thực ra họ đã đọa lạc rồi, học vấn của họ trong đời này có thể thành tựu không? Không thể nào. Có câu là “học vấn thâm sâu thì ý khí bình hòa”. Người có học vấn thực sự thì nhìn tất cả mọi người đều rất ôn hòa, đều rất hoan hỷ, làm sao có thể khinh mạn được?

Vì vậy, chúng ta đọc sách thánh hiền cần phải đối trị sát thủ của chính mình, đó là tâm đồ kỵ. Hơn nữa, khi tâm đồ kỵ này phát ra, không chỉ bản thân mình bị hại, không chỉ đối phương bị ảnh hưởng, mà vấn đề lớn hơn là chúng ta sẽ làm cho người trong xã hội bị ảnh hưởng. Ví dụ như, người đọc sách này rất có đức hạnh, rất nhiều người đều học tập theo ông, kết quả hiện tại bạn lại đồ kỵ ông ấy, thậm chí dùng lời lẽ hủy báng ông ấy, khiến cho một nhóm người mất lòng tin đối với ông ấy, vậy thì tội lỗi này vô cùng lớn. Cho nên nếu một người luôn đồ kỵ người khác thì chắc chắn đầu óc của người đó càng ngày càng không linh hoạt, bởi vì họ chướng ngại cơ hội học tập lời dạy của thánh hiền, học tập trí tuệ của người khác. Bồ thí pháp được thông minh trí tuệ, nếu chướng ngại người khác bồ thí pháp thì quả báo sẽ bị ngu si. Vì vậy, chúng ta cần phải mở rộng tâm lượng để tán thưởng người khác, nỗ lực thực hiện: “Nói việc thiện, tức là thiện, người biết được, càng gắng hơn; thấy việc thiện, liền nghĩ bằng, dù cách xa, cũng dần đạt.” Khi giữa bạn bè với bạn bè mà có thể tùy hỷ lẫn nhau, khen ngợi lẫn nhau thì đoàn thể cũng được, hoặc là giới học thuật của chúng ta cũng được, đều là một bầu không khí vui vẻ hòa thuận. Đây là phải tán thưởng người khác.

Thứ tư là không nói chuyện xấu trong nhà người khác. Bởi vì bạn bè tin tưởng chúng ta, có thể sẽ đem một số chuyện tương đối riêng tư trong gia đình thảo luận với chúng ta. Vì vậy những lời nói này chúng ta cần phải thật cẩn thận, không được nói ra ngoài. Bởi vì khi bạn nói ra ngoài, sẽ bị những người có ý thù ghét tạo ra những tin đồn, như vậy sẽ làm tổn thương nội tâm của bạn bè hoặc gia đình của họ. Vì vậy, khi người khác đã mở lòng tâm sự với mình, chúng ta càng phải nên cẩn thận lời nói của mình. Đương nhiên rất nhiều việc riêng tư trong nhà, [chúng ta] cũng không cần phải đi khắp nơi kể với người khác. Ví dụ như, chồng của mình có những điểm nào không tốt, bèn đi kể khắp xóm, kể với bạn bè, đến sau cùng có thể những lời này sẽ truyền đến tai của ai? Nếu truyền đến tai của chồng mình, anh ấy nhất định sẽ nổi giận, đến lúc đó mối quan hệ vợ chồng sẽ có ảnh hưởng không tốt. Hơn nữa, không chỉ mối quan hệ vợ chồng không tốt, mà còn khiến cho người khác xem thường, không kính trọng. Thậm chí cũng không tôn trọng chồng của bạn y như vậy, vậy thì không tốt. Vì vậy, đối

với chồng vẫn là phải “ẩn ác, dương thiện”, nếu có một hôm anh ấy phát hiện ra, mình làm vẫn chưa được tốt mà vợ mình ở bên ngoài đều khen ngợi mình, khẳng định mình, anh ấy nhất định sẽ cảm thấy mình càng phải nỗ lực hơn, để không phụ lòng kỳ vọng của vợ dành cho mình. Điều này rất quan trọng, vì vậy chúng ta không nên nói chuyện xấu trong nhà.

Điều cuối cùng là phải có đạo nghĩa chia sẻ tiền tài. Chữ “tài vật” này không những chỉ tiền tài, đồ vật, mà chúng ta còn có thể mở rộng ra thành nội tài và ngoại tài; nội tài là chỉ sức lao động, kinh nghiệm, trí tuệ. Ngoại tài là chỉ tiền bạc, đồ vật. Bởi vì đời người khó tránh khỏi lúc này lúc kia, cho nên khi bạn bè thực sự có tình huống rất khẩn cấp. Ví dụ như, cha mẹ của bạn bè bị bệnh nặng, nhất thời họ không thể xoay sở được nhiều tiền như vậy thì chúng ta phải cứu người lúc nguy cấp, nếu có khả năng thì nên lập tức giúp đỡ họ. “Ân huệ không ở chỗ lớn nhỏ”, ân huệ không ở chỗ nhiều hay ít; “mà ở lúc đang nguy cấp”, trong lúc nguy cấp đó mà bạn có thể quan tâm, giúp đỡ họ như vậy thì họ sẽ vô cùng cảm động. Đây là giữa bạn bè có đạo nghĩa chia sẻ tài vật. Tôi nhớ lúc nhỏ, vào đầu năm học thường có một số người thân không có tiền đóng học phí cho con họ, ba tôi nhất định sẽ lấy tiền ra giúp đỡ. Hơn nữa, khi lấy số tiền này ra giúp đỡ, tôi đều có thể cảm nhận được thái độ của ba là gì? Ngoài sự chân thành ra, đó là thái độ không muốn họ trả lại, đều coi như là sự giúp đỡ giữa người thân với nhau. Cho nên thực ra từng lời nói việc làm của cha mẹ làm ra, đều có sự ảnh hưởng thâm lắng đối với con cái. Tiết học hôm nay của chúng ta tới đây thôi, cảm ơn mọi người!